

Preconizată a se realiza în 12 martie, când "Gazeta" împlinea 170 de ani de existență, apariția numărului "jubiliar" este de mai multe ori amintită din motive obiective. Precizări în legătură cu acest subiect găsim și în nr. 95 al ziarului (din 1/14 mai): "Ziua apariției numărului jubiliar al «Gazetei Transilvaniei» se va face cunoscută cu opt zile înainte. Observăm că numărul jubiliar va fi mult mai voluminos decât se proiectase la început și va cuprinde și numeroase ilustrații... Venitul curat din abonamente (la numărul jubiliar - s.n.) va intra în fondul jubilar pentru ajutorarea zărilor români de la noi". Ideea creării unui astfel de fond reprezenta o premieră absolută în presa românească. • Din nr. 97 al ziarului, dintr-un articol intitulat "Noua împărțire în clase a funcționarilor orașului Brașov", aflăm ce leaă avea acum un veac primarul Brașovului. Așadar: "leafa fundamentală" (pe an) - 6000 coroane, "bani de quartir" (adică pentru locuință) - 1000 cor. și "quinquenalii" de câte 300 coroane. Spre comparație, să vedem cu ce sume erau plătite alte funcții. Spre exemplu, prim-căpitanul Poliției - leaă fundamentală - 4000 coroane, prim-forestierul, prim-inginerul și prim-notarul - 4000 coroane, arhivarul orașului, casierul orașenesc, judele comunal - 2500 coroane, maestrul capelei muzicale - 2700 coroane, medicii orașenești - 1600 coroane, veterinarul - 1600, grădinarul orașenesc - 1600, o moașă din "internul" orașului - 800 coroane. Așadar, primarul era de peste 8 ori mai bine plătit ca o moașă! Dar 6000 coroane leaă erau bani, nu glumă! Echivalentul a circa 5800 kg carne de vită! Oare cam câtă carne de vită își poate cumpăra din leaă pe un an primarul de azi al Brașovului? Evident, trebuie să ținem seama că pe-atunci Brașovul nu avea încă 100.000 de locuitori și nici atâtea probleme edilitare...

• Două scurte știri de interes pentru brașoveni pot fi citite în nr. 95 al ziarului. Prima: "Stabilimentul de hidroterapie de la Băile Eforiei Școlare române din Brașov s-a deschis de la 12 mai st. n. 1908". Și a doua: "Canalizare. Lucrările de canalizare vor începe în strada Porții săptămâna următoare". Cum se vede, cetățeanul era respectat de către edilii. E drept, astfel de lucrări reprezentau un eveniment în Brașovul vremii. Azi, tot Brașovul e șantier! Că doar e an electoral! • Și-acum un veac se târăneau destule lucruri. Bunăoară, în nr. 94 al "Gazetei" este inserată o știre potrivit căreia, din București se anunța că "s-a sancționat legea prin care luptătorii din războiul 1877-1878, care au servit în armată cu rang inferior" erau scutiți, "cu începere de la 1 ianuarie 1908, de prestațiunea pentru drumuri, precum și de datoriile ce le-ar avea pentru prestația neîndeplinită din trecut". Cam ca astăzi, când veteranilor de război, deși le sînt recunoscute anumite drepturi, acestea nu le sînt și... date! Noroc că timpul le mai rezolvă!... • La finele lui aprilie 1908, la Brașov avea loc "conferința învățătoarească a cercului Brașov". Cum relata, pe larg, "Gazeta" (GT nr. 96), sub semnătura "Ghimbișeanul", la cea de-a III-a ședință (din 4 programate și desfășurate) au luat parte "ca oaspeți" Șt. Iosif, fost director gimnazial în Brașov, redactorul V. Branice, de la "Gazeta", prof. dr. Alexandru Bogdan și alții. În finalul reuniunii, printre altele, se hotărâse și trimiterea unei deputații cu un memoriu la Sibiu (la Mitropolia), solicitându-se "regularea salariilor învățătoarești cu începere din anul curent și nu cu anul 1910". Învățătorii români din învățământul profesional se confruntau și pe-atunci cu destule privațiuni... • Duminică, 4/17 mai, în sala festivă a Gimnaziului din Brașov, dr. N. Večerdea a ținut conferința publică "Socialismul modern și naționalitatea noastră" (GT nr. 96). Cum se vede, ideile socialiste nu erau doar o modă trecătoare, ci chiar preocupau societatea românească. Generația noastră a avut și "fericirea" de a le "simți" pe propria piele. Cum, astăzi, "simțim" și "binefacerile" capitalismului... • Din revista "Economia", ziarul prelua și publica (nr. 96) un interesant articol cu titlul "Cîți cocosi să ținem pentru găinile noastre?". Și răspunsul era: "Ca ouăle să fie fructificate (adică, din ele să iasă și... pui), după experiența făcută, se pot socoti tot pentru cîte 12 găini un cocos". Curat harem! Dar dacă așa zicea "experiența"... • Ziarele maghiare - citate de "Gazeta" (nr. 103) - constatau că, în 1906, și-au maghiarizat numele 2955 indivizi, în timp ce, în 1907, numai 2627, cu 328 "mai puțin așadar". Și mai releva știrea dată de ziar: "Între cei care și-au lepădat numele lor strămoșesc, se găsesc 43 indivizi greco-catolici și 59 greco-ortodocși", adică români. Evident, nu de bună voie și-au schimbat românii numele strămoșesc... Urmașii unora dintre aceștia sînt astăzi printre fruntașii UDMR... Alte comentarii sînt de prisos! • După numai 5 numere, revista "Sănătatea", scoasă la Brașov de dr. G. Băulescu, își înceta apariția. Publicînd știrea, "Gazeta" sublinia (nr. 97): "E foarte regretabilă încetarea apariției unei reviste așa de valoroasă și foliostoare ca aceasta, redactată de un medic de competență dr. G. Băulescu. Sperăm însă că domnia-sa, schimbîndu-se împrejurările care l-au determinat la acest pas, va face să reapară revista". Erau și-atunci grele vremurile pentru viața unei reviste... Mai mult, dacă ea avea un profil atît de puțin obișnuit atunci... • Din nr. 101 reține atenția o știre ce ar putea reprezenta o sugestie pentru prezent: "Comandantul garnizoanei din Brașov, dl. general Șandru, a introdus frumosul obicei ca, în fiecare marți seara, muzica orașenească să traverseze în sunetele unor melodii frumoase, străzile mai principale ale orașului. Așa s-a înfîpliat și ieri seara, cînd muzica orașului a trecut prin străzile principale din Scheul Brașovului, surprinzînd în mod plăcut pe toți locuitorii acestei părți a orașului. Pentru această distracție plăcută, locuitorii Brașovului sînt, domnului general, fără îndoială, foarte mulțumitori!". Parcă-l aud pe Dan Spătaru cu "Trecea fanfara militară"... Pentru imaginea Brașovului, care se dorește și un puternic centru turistic, reînnoirea firului tradiției ar fi de bun augur! Ce ziceți, domnule primar? • Din același număr de ziar, am spicuit și câteva "reguli" pentru fete: "Onorează și iubeste, înainte de toate, pe părinții tăi"; "... Onorează și iubeste pe învățător și învățătoare"; "Întrebuințează bine tineretea ta"; "Folosește timpul, el este cea o avere pe care ai să o administrezi"; "Cînd începi vreun lucru, să nu te sperii de cea dinău piedică, ci persistă..."; "Păzește-te de mîndrie și de vanitate"; "Fii modestă"; "Fii simplă în îmbrăcămîntea ta"; "Fii economică". Și altele ca acestea... Ce credeți, vreuna din fătucile astea pe care le tot vedem "pe sticlă", la televizor, și care se consideră vedete, au ținut cont de vreuna din regulile astea?

Rubrică realizată de Ioan POPA

Aniversări

Ion Codru Drăgușanu, 190 de ani de la naștere

Deși autor al unei singure cărți, am numit "Peregrinul transilvan", Ion Codru Drăgușanu a intrat în Istoria literaturii române grație specificului aparte al operei sale, specific pus pentru prima dată în lumină de Nicolae Iorga.

La împlinirea a 190 de ani de la nașterea scriitorului, liceul din orașul Victoria, care-i poartă numele, a fost gazda unei "sezațiuni literare", pe care nu mă sfiesc să o calific de excepție. La reușita deplină a manifestării omagiale au contribuit trei

In memoriam

Prof. N. VLAD

În viața de zi cu zi, conviețuim cu anume oameni pe care nu concepem, nu le dăm voie să ne părăsească. Cînd, totuși, destinul hotărâște, peste voința noastră, că ei și-au încheiat misiunea pe acest pămînt, rămînem consternați, socotind o nedreptate flagrantă, căreia i-a căzut victimă acea ființă de care nu concepem să ne despărțim. Așa s-a împlinit cu cel care a văzut lumina zilei la 28 noiembrie 1912, într-un oraș din Basarabia, ocupată atunci de Imperiul Tarist. Mama era româncă, iar tatăl, după rezonanța numelui de familie, demonstra o descendență slavă. Dar, pentru noi, vîlstarul născut pe meleaguri basarabene a fost și rămîne Colea Răutu. A avut norocul să-și desăvîrșescă studiile, inclusiv cele superioare, în România întregită. Ca student la Institutul de Artă Dramatică, era frecvent și pe scena fascinantului "Cărăbuș" la neuitatul Constantin Tănase. De la început a

beneficiat de o companie selectă, de aur: Marcel Angelescu, Natalia Pavelescu, Elena Zamora sau Ala Baianova, cu binecunoscuta melodie "Glasul roților de tren". Pentru scurt timp, a fost în compania cunoscutelor Zizi Șerban sau nemuritoarea Maria Tănase (sub pseudonim). Aici s-a lansat cu melodia "fanion" "Mi-a ieșit coșaru-n drum". Vocea lui aparte, potolită, cu inflexiuni de harpă, se încadra în compania altor voci celeste din acea perioadă: Ionel Fernic, Cristian Vasile, Jean Moscopol, Titu Botez, Gică Petrescu sau năvalnicul Zavaiodoc. A avut șansa să urce pe scenă în companii celebre, precum soții Bulandra, Costache Antoniu, Ion Manolescu, Alexandru Giugur, Ion Finteșteanu și mulți alți "monstri sacri" ai teatrului românesc. Sub aura lui, de mare maestru, au crescut și s-au lansat la Teatrul de revistă: Horia Șerbănescu, Puiu Călinescu, Stela Popescu și, mai tîrziu, generația lui Alexandru Arșinel. Deși nu era o frumusețe, de tipul

Poesis

Poem peregrinului

Plecat-ai de-acasă, bade Ioane,
Pămîntul în lung și în larg să-l străbați
Cu gîndul în lumini de icoane
Cu pasul suind zăpezi din Carpați.

Plecat-ai de-acasă cu visul isteț
Și dorul de ducă drept piine-n desagă,
Tu, fiu de plăieș din neam pădureț,
Cu mîntea cît marea de largă!

Voit-ai rotundul lumii să-l cerci,
Să vezi cum făcute sînt toate
Pe vreme mai caldă, pe vremuri mai reci,
Să spui alor tăi că se poate,

Că bunii și răii trăiesc și aiurea,
Mărirea-n bordeie, minciuna-n palat,
Dar nicăieri nu răsună pădurea
Ca-n doina de-acasă, ca-n hora din sat.

Cînd pus-ai piciorul în Viena cea bravă
Cu valsuri și vis al plăcerii,
Sufletul tău colinda prin Dumbravă
Și asculta mierla în Tufele Mierii.

Ai învățat în Parisul măreț
Că libertatea e scrisă-n pancarte,
Dar și sărăcia că are nutreț
Aer de sus prin sumbre marsarde.

În Londra cu cețuri, bancheri și grădini
Gîndu-ți zbura înspre casă mereu,
Fîntina lui Dan plîngea-n mărăcini,
Joiana mugea cu ugerul greu,

Te chema visu-n cetatea romană,
Columna trecea prin inima ta,
Dar dorul de stea transilvană
Ca pe un mag te călăuzea.

Și steaua e-n sat azi Steauă Polară,
Cu oiștea ei în sufletul greu,
Statormic lucește în dorul de țară,
Noi s-o primim, noi s-o-nvîțăm mereu!

Coșarul ne-a părăsit

"amantului latin", ca Rudolf Valentino, era admirat de femei, ochii puțin mișiți și zîmbetul provocator ce flutura pe buzele cămoșoale îl făceau irezistibil. Mai ales cînd trecea pe bulevardele Micului Paris de odinioară, pe unde frumosele Bucureștii își etalau toaletele luxoase aduse de la Paris. Frecvența cu regularitate saloanele "Capșa", în companii selecte, fiind un animator agreabil. Colea Răutu putea fi distribuit oriunde era nevoie de un interpret de marcat. Dar marele lui talent s-a desfășurat în lumea filmului, fapt ce i-a adus o imensă popularitate. În cele aproape 70 de filme, a interpretat cele mai diverse roluri alături de nume sonore ale ecranului. Apare în "Moara cu noroc" alături de Geo Barton și Emanoil Petruț, în "Setea" cu George Calboreanu și Ilarion Ciobanu sau în "Iancu Jianu", ca zăpciu care jecmănea țărani de avutul lor, sau conducător de poteră, urmîrind haiducii, avîndu-l ca oponent pe regretatul Adrian Pintea.

Datorită fizionomiei sale aparte, ce amintea de lumea Orientului, se încadra perfect în roluri de Hani și Sultani, așa cum apare, în special, în magnificul "Mihai Viteazul", alături de un gigant al scenei, Amza Pelea. Cine viziona acele filme, ajungea la concluzia că asemenea roluri nu puteau fi interpretate decît de maestrul Colea Răutu. Avînd anumite "obligatii de serviciu", a făcut pereche cu Lica Gheorghiu, în contestatul film "Lupeni 9". Pe aceeași linie, se înscriu rolurile jucate în filme ce glorificau luptele eroice ale ilegalistilor comunisti. Pentru nobila lui activitate artistică, pe care a desfășurat-o măiestrit și serios, a fost răsplătit cu distincții acordate slujitorilor de excepție pe altarul artei. Nemiloasa înaintare în vîrstă, ni-l aducea tot mai rar pe ecranele tv, doar la momente aniversare. Atunci se simțea din nou cuprins de elanul tineresc și ne delecta auzul cu nepieritul refren: "Mi-a ieșit coșaru-n drum". Era o intruchipare a unei

superstiții din popor, că acest misterios personaj, prin prezența lui, aduce numai noroc și bucurie, că toate necazurile se vor duce "ca un fum". Acum, cînd vom înfli pe stradă acest mitic personaj, auzul ne va fi îndulcit de refrenul coșarului de pe scena vieții culturale românești. Vor fi nemuritoare atît melodia cît și interpretul ei, ca o stavilă simbolică în calea uitării, deoarece la nașterea unor asemenea oameni timpul se oprește în loc, pentru a deschide cale liberă spre poarta nemuririi.... Hei, coșar!

Comemorări

Prof. Petru ISTRATE,
secretar al Despărțămîntului
Central "Astra" Brașov

La numai patru ani de la trecerea în eternitate a marelui poet năsăudean George Coșbuc, în localitatea Hordou, județul Bistrița-Năsăud, locul de naștere, care, din anul 1924, poartă numele strălucitului fiu al acestor meleaguri, respectiv în 1922, un grup de intelectuali entuziaști și inimoși punea placa comemorativă pe peretele casei în care a văzut lumina zilei Coșbuc, înfîinșind Casa memorială, printre primele de acest gen din țara noastră.

La această festivitate au luat parte cîteva personalități, printre care amintim: dr. Iacobovici, decanul Facultății de Medicină din Cluj,

inițiatorul acțiunii, renumitul romancier Liviu Rebreanu, poetul Emil Isac și profesorul universitar Gheorghe Bogdan Duică. Muzeul redă atmosfera fărîncească în care a copilărit poetul, prezintă manuscrite, fotografii și tablouri, precum și valoroasa

Prețuirea poetului

biblioteca cu numeroase cărți cu autograf, pe care am avut cîntea să le răsfoiesc (și să ajut la prelucrarea unor cărți) în perioada cînd am fost directorul Bibliotecii din Năsăud. Marele istoric, Nicolae Iorga consemna, în anul 1906, în lucrarea "Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească", un lucru atît de important despre poetul năsăudean: "Din neamul lor, dintre urmașii poporului din Urduș, deasupra Năsăudului a răsărit pentru tot poporul românesc acea natură sănătoasă și puternică de mare poet, de marcat al graiului nostru și al tuturor felurilor de cîntece, care e George Coșbuc, mlădiță a trunchiului grăniceresc". Mi-amintesc cu cîtă bucurie și emoție, am participat în anul 1966, cînd s-a sărbătorit centenarul nașterii poetului, în localitatea Coșbuc, cînd s-a organizat un

grandios spectacol original, din care n-a lipsit "Nunta Zamferei", "cel mai simplu omagiu care s-a adus nu numai lui Coșbuc, ci unui poet român", așa cum sublinia regretatul meu profesor universitar, Gavril Scridon, în lucrarea sa "George Coșbuc în locurile anilor copilăriei".

Opera poetului, cuprînsă în principalele volume "Balade și idile" (apărută în 1893), "Fire de torț" (1896), "Ziarul unui pierde-vară" (1902) și "Cîntece de vitejie" (1904), a fost publicată în numeroase ediții și mi se exemplare, încît este nelipsită din bibliotecile. Nu cred că există român care să nu cunoască cîteva versuri din Coșbuc, iar cei de pe Valea Someșului se întrec uneori în a recita și cînta: "Numai una", "La oglindă", "Pe lingă boi" etc. Poetul George Coșbuc s-a bucurat și de o mare atenție din partea

Poștei Române, care a imortalizat figura acestuia prin cîteva emisiuni filatelice cum sînt: cea din 1960 (Scriitori Români), alta, în 1966 (Aniversări culturale) și cea din 1977 (Centenarul independenței de stat a României), iar Societatea Numismatică a scos o reușită medalie, în 1966, cu figura poetului.

Acum, cînd comemorăm 90 de ani de la moartea lui (9 mai 1918), mi-au venit în minte versurile scriitorului brașovean Aurel Paul Bănuț, mare iubitor și prieten al lui Coșbuc, care spunea: «Mulți George-n lumea asta, cum vin așa se duc, / Dar unul veșnic sta-va ca steaua-n cer Coșbuc / Să verse-n noi lumină, ca peste mări un far, / Al poeziei noastre drept scump mărgăritar / Azi, vrea să-l felicite, un om tare micuț, / Nici cît un ban nu este, e numai un "Bănuț"».

Monografii locale

Biserica "Buna Vestire" din Copăcel - Ctitorie voievodală, monument arhitectonic

prof. Ioan FUNARIU

Ca urmare, probabil, a influenței domnitorilor Țării Românești, unii preoți din Copăcel, încă de timpurii dețineau și rangul de protopop ai Țării Oltului. Astfel, preotul Stan din Copăcel este menționat în acte ca protopop al Țării Oltului, cel puțin între anii 1647-1652, timp în care mitropolit al Ardealului era Simion Ștefan, cel sub a cărui conducere s-a tradus Noul Testament, lucrare cunoscută în Istoria limbii și literaturii române sub denumirea de Noul Testament de la Bălgrad, un monument al limbii literare române. Domnitorii Țării Românești conferă unor locuitori ai satului Copăcel,

pentru serviciile deosebite aduse voievodului și țării, titluri nobiliare de boieri, oferindu-le ca răsplătă moșii, iazuri și păduri. Dintre familiile care au primit titluri și proprietăți, amintim familiile: Grecu-Boier (Boieras), Man, Manta, Streza, Șerbănuț, Toacșe, Comșia și altele, dovadă că unele toponime poartă pînă azi numele vechilor familii împrăștiate de domni Țării Românești. Iată cîteva asemenea toponime: Plaiul Manului, Chiciorul lui Ghiță Manta, La al Măgureanului, La al Funărișii, Chisura Comșii, Tocești, Tănăroglu Boierilor, Moara Măndestilor, Fîntînița lui Dreică ș.a.

Biserica s-a aflat mereu în atenția stărilor. Astfel, Sfatul bătrînilor,

juraiții, cum se numeau în vechime, ținea ca preoții să facă slujbă în limba română și nu în slavonă. Astfel, în anul 1658 sosește în sat un grup de examinatori trimiși de mitropolitul Ardealului pentru a afla ce părerile are sfatul bătrînilor despre cei doi preoți ai satului, preotul Ioan și preotul Vasile. Bătrînii spun că preoții au o purtare bună, cu observația că aceștia fac slujbe mai mult în slavonește și că deci, n-ar strica să cunoască mai bine cititul și scrisul românesc. Tot juraiții satului decid ca în jurul bisericii să se adune toate instituțiile satului. Astfel, dacă în vechime localul școlii se afla la marginea satului, într-o căsuță construită în grădina Măntășilor, prin 1937, în jurul bisericii, s-au adunat

toate instituțiile de cultură: Școala Generală Copăcel, Grădinița de Copii, Muzeul Etno - Folcloric "Dacia", Biserica cea nouă, impunătoare ca o catedrală și, la mică distanță, centrul comercial al satului și Complexul Sportiv "Dacia", tot spațiul din jurul bisericii fiind împodobit cu solemni arbori ornamentali - brazi, mesteceni, plopi - și mari straturi cu flori, ceea ce conferă acestui spațiu, un aer monumental și sacru. Cînd, prin anii 1959, statul luase decizia să dărîne această bisericuță, la intervenția prof. Ion Funariu, pe atunci directorul școlii, bisericuța a fost declarată monument istoric obținîndu-se și o modestă sumă prin care a fost restaurată, preot în acea vreme fiind

părintele Constantin Bănuț. Fiindcă bisericuța devenise neîncăpătoare pentru marea populație a satului, în anul 1948 a fost sfințită noua biserică, o construcție monumentală, bisericuța fiind părăsită. Totuși, la intervenția preoților din sat, o dată pe an, în ziua de Buna-Vestire, cu un mare sobor de preoți, se făcea în prezența oficialităților bisericești, o slujbă festivă, ceea ce contribuia la buna întreținere a bisericii.

În momentul de față biserica veche, foarte valoros monument de arhitectură, ctitorie voievodală, veche de aproape 700 de ani, poate mai veche, se află într-o mare primejdie.